

.....

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

.....

УДК 343.13

DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2025.2.23>

В. А. Завтур

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»

Ю. О. Дядюк

аспірант кафедри кримінального процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРИНЦИП AFFIRMANTI INCUMBIT PROBATIO У ПРАКТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ: КРИМІНАЛЬНО-ЮСТИЦІЙНИЙ АСПЕКТ

Стаття присвячена дослідженню проблем застосування принципу *affirmanti incumbit probatio* (тягар доказування покладається на того, хто стверджує) у практиці ЄСПЛ з фокусом на сферу кримінальної юстиції. Автори підкреслюють, що аналізований принцип є пріоритетним у діяльності Суду і, за загальним правилом, на заявника покладається обов'язок надати докази на підтвердження стверджуваних обставин. Водночас, заявники не завжди мають таку можливість, що може бути обумовлено низкою факторів, зокрема, перебуванням відповідних доказів у володінні владних учасників кримінального процесу, відсутності доступних правових процедур для їх отримання, специфікою самих обставин, у випадках, якщо вони мали місце під час знаходження особи в умовах несвободи під контролем держави тощо.

У роботі проаналізовано низку ключових рішень ЄСПЛ, які ілюструють ситуації, коли традиційний підхід був замінений концепцією контекстного тягара доказування. Останній полягає у покладенні на Державу-відповідача обов'язку надати інформацію, яка є у її розпорядженні. Виділено критерії, за якими Суд оцінює обґрунтованість скарг у випадках неможливості надання доказів *prima facie*: 1) послідовність та несуперечливість обставин, на які посилається заявник; 2) їх узгодженість з інформацією, яку можна отримати із інших джерел; 3) надійність та об'єктивність джерел інформації про такі обставини.

Проаналізовано значення відповідних позицій ЄСПЛ для національної правової системи. Встановлено, що вони можуть сприяти захисту прав та законних інтересів учасників кримінального провадження при здійсненні судового контролю у ситуаціях, коли належні докази перебувають не у володінні ініціаторів клопотань або обставини вимагають більш широкої оцінки контексту здійснення кримінального провадження. У таких випадках універсальним способом подолання цих недоліків є витребування слідчим суддею матеріалів кримінального провадження або окремих відомостей. На підставі аналізу судової практики зроблено висновок про формування окремих прогресивних правозастосовних практик у цьому контексті.

Ключові слова: кримінальний процес, кримінальне провадження, учасники кримінального провадження, кримінальне процесуальне доказування, тягар доказування, обов'язок доказування, досудове розслідування, Європейський суд з прав людини.

Постановка проблеми. Принцип *affirmanti incumbit probatio* має доволі давню історію і походить із класичного римського права. У фундаментальній праці видатного давньоримського юриста Павла «Коментарі до едикту» згадується постулат: «*Ei incumbit probatio qui dicit, non qui negat*» (тягар доказування покладається на того, хто стверджує, а не на того, хто заперечує) [1]. Саме у ньому відображена ключова ідея *affirmanti incumbit probatio*, яка визначила основу формування доказового права на багато століть потому.

У цивільному та господарському процесі дія цього принципу має універсальний характер, що обумовлює його безпосереднє закріплення у відповідних процесуальних кодексах більшості розвинених країн світу. Кримінальне судочинство у цьому контексті має свою специфіку, обумовлену дією засади презумпції невинуватості, одним із загальновизнаних постулатів якої є покладення обов'язку доказування винуватості особи на сторону обвинувачення. В той же час, кримінальний процесуальний закон встановлює коло обставин, доказування яких у кримінальному провадженні покладається на інших учасників кримінального провадження. Їх перелік нормативно закріплено у ч.2 ст. 92 КПК України, положення якої встановлюють: обов'язок доказування належності та допустимості доказів, даних щодо розміру процесуальних витрат та обставин, які характеризують обвинуваченого, покладається на сторону, що їх подає. Крім того, на учасників кримінального провадження покладатиметься тягар доказування обставин, на які вони посилаються при вирішенні окремих процесуальних питань слідчим суддею у порядку судового контролю.

Саме тому, релевантність принципу *affirmanti incumbit probatio* для сфери кримінального провадження є безсумнівною.

Однак особливість його реалізації у кримінальному провадженні не вичерпується специфічним правилом про розподіл обов'язку доказування. Кримінальне провадження, незважаючи на розширення правових можливостей збирання доказів, лишається спором нерівноправних суб'єктів, а відтак, не завжди у особи, яка посилається на певні обставини є реальна

можливість подати докази на їх підтвердження. Це може бути обумовлено низкою факторів, зокрема, перебуванням відповідних доказів у володінні владних учасників кримінального процесу, відсутності доступних правових процедур для їх отримання, специфікою самих обставин, у випадках, якщо вони мали місце під час знаходження особи в умовах несвободи під контролем держави тощо.

Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ, Суд) у своїй прецедентній практиці визнає ці проблеми та дотримується підходу, відповідно до якого на особу не може покладатися надмірний тягар доказування, який нівелюватиме права, гарантовані Конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод (далі – Конвенція), а відтак принцип *affirmanti incumbit probatio* не може бути реалізований у повній мірі.

Ці позиції Суду мають важливе значення не тільки для загальної теорії вчення про обов'язок та тягар доказування у кримінальному провадженні, але й відіграють важливу роль при вирішенні окремих процесуальних питань, які виникають у ході кримінального процесу, коли досягнення визначеного законом стандарту доказування для його учасників може бути непомірним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти проблеми реалізації тягара та обов'язку доказування у кримінальному провадженні досліджувались у наукових працях В. В. Вапнярчука, І. В. Гловюк, С. В. Давиденко, І. П. Зінковського, Г. Р. Крет, Д. Є. Крикливця, О. В. Литвина, О. В. Малахової, Г. М. Мамки, В. В. Михайленко, В. В. Навроцької, В. Т. Нора, Х. Р. Слюсарчук, А. С. Степаненко, І. А. Тітко, О. О. Торбаса, М. І. Шевчук, О. Г. Шило та ін.

Втім, питання змісту принципу *affirmanti incumbit probatio* та його застосовності для сфери кримінального провадження доволі рідко піднімаються у доктрині. Винятком є наукові праці Х. Р. Слюсарчук, С. О. Пшенічко та В. В. Крижанівського.

З огляду на вищевикладене, **метою** нашої роботи є з'ясування змісту принципу *affirmanti incumbit probatio* у практиці ЄСПЛ, розкриття особливостей його

реалізації у прецедентній практиці Суду (у аспекті кримінальної юстиції) та визначення можливої сфери застосовності цих позицій у національній правозастосовній практиці.

Виклад основного матеріалу. Протокол № 11 до Конвенції, яким було впроваджено сучасний контрольний механізм за Конвенцією не містить спеціальних положень щодо тягаря доказування при розгляді заяв ЄСПЛ. Втім, характер діяльності Суду є таким, що цей аспект не міг лишитися поза увагою.

Тривалий час, основою для формування позиції ЄСПЛ з цього приводу було правило 44С Регламенту ЄСПЛ, відповідно до якого «у разі якщо сторона не подає доказів чи інформації, якої зажадав Суд, або, з власної ініціативи, не повідомляє інформацію, яка має стосунок до справи, або якимсь іншим чином не бере ефективну участь у провадженні, Суд може сформулювати відповідні висновки, які, на його думку, впливають з таких обставин» [2]. Ґрунтуючись на ньому, ЄСПЛ неодноразово указував та те, що тягар доказування при розгляді скарг у суді не несе жодна сторона, адже Суд розглядає абсолютно всю інформацію в цілому, незалежно від її походження та у разі необхідності, витребує необхідний матеріал за власною ініціативою. Спочатку така позиція була сформульована у міждержавних справах, зокрема, «Ірландія проти Сполученого Королівства» та «Кіпр проти Туреччини». Однак згодом, такий підхід був поширений і на індивідуальні заяви. Першою справою із подібним контекстом була справа «Артико проти Італії» (*Case of Artico v. Italy, Заява № 6694/74*), коли італійський уряд відмовився надати певні деталі про хід розгляду у касаційному суді протягом 1972 та 1973 років, натомість заявник мав певні докази *prima facie* щодо цих обставин [3].

З того часу, Суд покладається у своїй діяльності на концепцію тягаря доказування, що залежить від певних обставин (*concept of burden of proof in certain particular contexts*), адже дотримання традиційного принципу *affirmanti incumbit probatio* часто є недосяжним через труднощі зі здобуттям доказів, із якими стикаються заявники. Це не виключає пріоритетність останнього, а радше служить

механізмом забезпечення ефективності тих прав, які гарантовані Конвенцією. У ситуаціях, коли є очевидним, що заявник не здатен надати докази *prima facie* щодо стверджуваних обставин, Суд може вимагати інформацію щодо них від Держави.

Найчастіше, подібний контекст мають справи, пов'язані із порушенням ст. 3 Конвенції через погане поводження, яке відбувалося в умовах несвободи.

Так, наприклад, у справі «Сірілло проти Італії» (*Case of Cirillo v. Italy, Заява № 36276/10*) заявник стверджував про порушення ст. 3 Конвенції через ненадання належної медичної допомоги в установі виконання покарань [4]. Позиція Уряду полягала у тому, що заявник повинен вказати конкретні періоди, протягом яких він не мав доступу до медичної допомоги, і вважав, що держава не зобов'язана захищатися від неточно сформульованих скарг. Саме у цьому контексті Суд нагадав, що процедура, передбачена Конвенцією, не завжди піддається суворому застосуванню принципу *affirmi incumbit probatio*. І якщо Уряд-відповідач є єдиним, хто має доступ до інформації, яка, ймовірно, підтвердить або спростує твердження заявника, той факт, що, він не надає задовільного обґрунтування або утримується від надання інформації, якою він володіє, може призвести до висновків щодо обґрунтованості тверджень заявника.

Доволі схожі обставини мали місце у справі «Онаса v. Romania» (*Case of Onasa v. Romania, Заява № 22661/06*) [5]. Втім, цікавим у цьому кейсі є сам підхід, який був застосований Судом. Заявник стверджував про порушення ст. 3 Конвенції через неналежні умови тримання під вартою, адже він був змушений ділити камеру з п'ятьма іншими ув'язненими, а також туалет, який розміщувався посеред камери та не забезпечував конфіденційності. Суд у рішенні вказав, що він не зміг з упевненістю встановити, скільки житлової площі було надано заявнику в слідчому ізоляторі, а тому врахує інші аспекти умов утримання заявника, щоб визначити, чи відповідають вони вимогам статті 3 Конвенції. У підсумку, ЄСПЛ дійшов висновку про наявність відповідного

порушення, виходячи із аналізу тверджень сторін, а також звітів Комітету Ради Європи з питань запобігання катуванням щодо умов тримання під вартою у слідчому ізоляторі округу Біхор.

Аналогічний контекст мала й справа «Косіцин проти Росії» (*Case of Kositsyn v. Russia, Заява № 69535/01*), у якій заявником також ставилося питання про переповненість камери у слідчому ізоляторі [6]. Втім, уряд вказав про те, він не має змогу надати інформацію про кількість осіб, які перебували разом із заявником, через те, що відповідні документи були знищені. ЄСПЛ вказав на те, що він вважає незвичним той факт, що така базова інформація не зберіглася (хоча була наявна інформація щодо температурних показників у камері та рівня природного освітлення). Таким чином, посилаючись на свою попередню практику щодо відступу від принципу *affirmanti incumbit probatio* та нездатність уряду надати переконливу інформацію, Суд вказав, що у питанні про кількість осіб у камері він керуватиметься відомостями, що надав заявник.

Втім, відступ від загального принципу *affirmanti incumbit probatio* у практиці ЄСПЛ не обмежується виключно аспектом встановлення обставин перебування особи в умовах несвободи під контролем держави. До прикладу, у справі «J.K та інші проти Швеції» (*Case of J.K and Others v. Sweden, Заява № 59166/12*) постало питання про дотримання стандартів ст. 3 Конвенції у частині зобов'язань держави щодо недопущення поганого поводження при здійсненні видворення та депортації особи. Суд зазначив, що у подібних справах заявник в принципі повинен надати докази, які здатні обґрунтувати наявність вагомих підстав вважати, що, якщо оскаржуваний захід буде впроваджений, він або вона зазнає реальний ризик поганого поводження. Однак, визнавши, що правило про тягар доказування не повинно робити права заявників, передбачені ст. 3 Конвенції неефективними. Дотримуючись цього підходу ЄСПЛ дійшов висновку, що у випадку, коли особа стверджувала про попереднє жорстоке поводження і надала доволі послідовні та несуперечливі відомості про нього, які узгоджуються із інформацією із об'єктив-

них джерел про загальну ситуацію в країні, сумніви уряду щодо наявності ризику мають бути розвіяні (п. 102) [7].

Огляд наведених справ породжує доволі логічне питання: чи не відкриває наведений підхід Суду простору для зловживань з боку заявників? Адже останні фактично можуть посилатися на будь-які обставини щодо стверджуваних порушень Конвенції і неспроможність Уряду-відповідача надати відповідь щодо них буде автоматично тлумачитись на користь заявника.

Втім, нездатність Держави спростувати аргументи не дорівнює доведеності тверджень заявника. У деяких справах Суд окремо наголошував, що у разі відсутності співробітництва щодо надання певної інформації він може зробити ті висновки, які можуть бути несприятливими (*may be unfavourable*) для Держави (наприклад, рішення ЄСПЛ у справі «Аль-Зубайда проти Литви» (*Case of Abu Zubaydah v. Lithuania, Заява № 46454/11*)) [8]. Тобто Суд залишає у цьому контексті певний простір для дискреції, який цілком узгоджується із вищезгаданим Правилом 44С Регламенту Суду.

Для розуміння цього контрасту, слід розглянути ті справи, де Суд відкинув твердження заявників, незважаючи на застосований відступ від принципу *affirmanti incumbit probatio*. Таким прикладом є справа «Мухтарлі проти Грузії та Азербайджану» (*Case of Mukhtarli v. Georgia and Azerbaijan, Заява № 39503/17*) [9]. Заявник стверджував про порушення грузинською владою ст. 3 та 5 Конвенції через жорстоке поводження із ним та примусову передачу представникам азербайджанської влади.

При оцінці заявлених порушень, Суд вказав, що вважає правдоподібною позицію заявника про те, що він не опинився на території Азербайджану добровільно, але, водночас, відзначив, що не було виявлено жодного переконливого доказу, який підтвердив би факт викрадення заявника та подальшої насильницької передачі Азербайджану за участі грузинських державних агентів. Непрямими доказами на підтвердження цих обставин були заява члена парламенту Азербайджану та колишнього заступника голови Служби державної безпеки Грузії. Втім, заява першого була

визнана згодом помилковою, а другий надав відповідні свідчення лише після затримання та висунення звинувачень у зловживанні службовим становищем. Тобто обидва свідчення не можна вважати достатньо надійними з огляду на контекст їх отримання.

Із аналізу цієї справи можна кристалізувати загальний підхід Суду до встановлення обставин, що мають значення для вирішення питань про наявність порушення Конвенції у випадках, коли принципу *affirmanti imcumbit probatio* дотриматись неможливо та виокремити критерії, які матимуть у цьому аспекті принципове значення: 1) наскільки послідовними та детальними є твердження заявника про обставини; 2) наскільки такі заяви узгоджуються із наявною у розпорядженні Суду інформацією; 3) наскільки об'єктивними є прямі або непрямі докази щодо стверджуваних подій та чи немає обставин, які здатні підірвати довіру до їх надійності.

Наведений підхід доволі часто застосовується у випадках, коли заявники стверджують про існування певної прихованої мети обмеження їх прав, що суперечить ст. 18 Конвенції.

Такий контекст мав місце у справі «Мерабішвілі проти Грузії» (*Case of Merabishvili v. Georgia, Заява № 72508/13*) у якій заявник стверджував, що справжньою метою затримання та подальшого кримінального переслідування було його усунення із політичного життя Грузії [10]. Для оцінки таких тверджень Суд взяв до уваги спосіб здійснення кримінального провадження в цілому (зміст рішень, які приймалися у ході досудового розслідування, дотримання розумних строків, факти кримінального переслідування інших представників опозиції тощо) і дійшов висновку про те, нічого у справі не вказує, що затримання мало виключно політично мотивовану мету. Тобто у даному випадку, оцінка наявності стверджуваного порушення вимагала врахування обставин, які виходять далеко за межі індивідуальної ситуації заявника і стосувалися суспільно-політичної ситуації у країні.

Натомість, у справі «Дюган проти Туреччини» (*Case of Duğan v. Türkiye, Заява № 84543/17*) заявлена прихована мета мала чітко індивідуалізований характер. Заявниця стверджувала, що її затримання

та подальше утримання у відділку поліції переслідувало виключно одну ціль – стигматизувати її як трансгендерну особу [11]. У цьому контексті Суд вказав, що заявниця мала б надати *prima facie* докази, які б підтверджували, що оскаржуваний захід мав дискримінаційний намір або ефект. Навіть наявність певної інформації від міжнародних організацій про те, що трансгендерні особи регулярно піддавалися затриманням та стягненням у Туреччині Суд визнав недостатнім для перенесення тягаря доказування на Уряд-відповідача. Провадження на національному рівні стосувалося відповідальності за порушення правил дорожнього руху, що ніяк не пов'язано із сексуальною ідентифікацією особи. І враховуючи це, заявниці слід було б вказати на інші обставини, які б демонстрували наявність прихованої мети обмеження її прав.

Наведений приклад демонструє, що у деяких випадках, коли відсутня інша достовірна інформація про обставини, на які посиляється заявник та сам контекст справи свідчить про сумнівність тверджень, Суд може вимагати від особи надання доказів *prima facie* та суворо дотриматись принципу *affirmanti imcumbit probatio*.

У світлі даного дослідження не можна минути увагою питання про те, наскільки ці позиції ЄСПЛ є застосовними для сфери кримінальної юстиції при здійсненні провадження на національному рівні.

Очевидно, що учасники кримінального провадження стикаються із проблемами подання належних доказів на підтвердження своїх доводів при розгляді окремих процесуальних питань слідчим суддею під час досудового розслідування, адже не мають повного доступу до його матеріалів. Це стосується практично усіх скарг, заяв та клопотань, ініціаторами яких відповідно до КПК України можуть бути невідомі учасники кримінального провадження, зокрема, клопотань про тимчасовий доступ до речей і документів, заяв у порядку ст. 206 КПК України, заяв про відводи, скарг слідчому судді в порядку Глави 26 КПК України, клопотань при призначенні експертизи, клопотань про допит під час досудового розслідування у судовому засіданні тощо.

Обставини, що складають предмет доказування при розгляді та вирішенні

відповідних питань у порядку судового контролю сформульовані таким чином, що надати прямі докази на їх підтвердження аби досягти необхідного стандарту доказування може бути вкрай складно або взагалі нереалістично.

Безумовно, якщо ініціатор клопотання посилається на обставини, які мають особистий характер, тягар подання доказів на їх підтвердження є беззаперечним (наприклад, якщо сторона захисту обґрунтовує неможливість самостійного залучення експерта через відсутність коштів). Зовсім інша ситуація складається у випадках, коли особа посилається на такі обставини в обґрунтування свого клопотання, встановлення яких вимагає оцінки більш широкого контексту здійснення кримінального провадження. Об'єктивне вирішення подібних клопотань або скарг можливе лише шляхом витребування певної інформації у володінні сторони обвинувачення. С. О. Пшенічко, посилаючись на принцип *affirmanti incumbit probatio* у контексті розгляду слідчим суддею скарг пропонував нормативно закріпити його повноваження щодо витребування матеріалів кримінального провадження [12, с. 144–145].

Зазначимо, що у судовій практиці витребування матеріалів здійснюється при розгляді й інших процесуальних питань, наприклад, призначення експертизи за клопотанням захисту [13]. Достатньо прийнятні правозастосовні практики у частині витребування інформації про факт позбавлення особи свободи та його підстави існують у контексті розгляду заяв у порядку ст. 206 КПК України [14]. Вони полягають у тому, що слідчий суддя вживає ініціативні заходи щодо перевірки факту позбавлення особи свободи без ухвали слідчого судді, хоча цей алгоритм чітко не прописаний у ч. 2 ст. 206 КПК України, положення останньої зобов'язують слідчого суддю лише постановити ухвалу, якою зобов'язати будь-який орган державної влади чи службову особу, під вартою яких тримається особа, негайно доставити цю особу до слідчого судді для з'ясування підстав позбавлення свободи.

Висновки. У практиці ЄСПЛ принцип *affirmanti incumbit probatio* є пріоритет-

ним і на заявника за загальним правилом покладається обов'язок надати *prima facie* докази на підтвердження тих обставин, на які він посилається у заяві.

Лише у тому випадку, коли надання таких доказів є неможливим виходячи із специфічного контексту відповідних обставин, Суд застосовує концепцію контекстного тягара доказування і вимагає від Держави-відповідача надати відповідну інформацію. У випадку відмови від співпраці, Суд має повноваження зробити відповідні висновки щодо доведеності порушень положень Конвенції, виходячи із наявної у нього інформації, керуючись такими критеріями як: 1) послідовність та несуперечливість обставин, на які посилається заявник; 2) їх узгодженість з інформацією, яку можна отримати із інших джерел; 3) надійність та об'єктивність джерел інформації про такі обставини.

Відповідні позиції Суду мають значення для захисту прав та законних інтересів учасників кримінального провадження. Зокрема, мова йде про ситуації, коли належні докази перебувають не у володінні ініціаторів клопотань або обставини вимагають більш широкої оцінки контексту здійснення кримінального провадження. У таких випадках універсальним способом подолання цих недоліків є витребування слідчим суддею матеріалів кримінального провадження або окремих відомостей. У правозастосовній практиці сформувалися окремі прогресивні підходи до вирішення цих проблем, однак така практика лишається неоднозначною через відсутність чітких положень, які регламентують цей аспект.

Список використаної літератури:

1. Digesta Iustiniani Augusti. Recognovit Mommsen (1870) et retractavit Krüger (1968). URL: <https://www.iurisprudencia.de/digesta/scott/22/3/>
2. Rules of Court. URL: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/rules_court_eng
3. Case of Artico v. Italy (Application № 6694/74): Judgement of the European Court of Human rights, 13 May 1980. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57424>
4. Case of Cirillo v. Italy (Application № 36276/10): Judgement of the European Court of Human rights, 29 January 2013.

- URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-116122>
5. Case of Onaca v. Romania (Application № 22661/06)): Judgement of the European Court of Human rights, 13 March 2012. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ru?i=001-109534>
6. Case of Kositsyn v. Russia (Application № 69535/01): Judgement of the European Court of Human rights, 12 May 2010. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ru?i=001-98594>
7. Case of J. K and Others v. Sweden (Application № 59166/12): Judgement of the European Court of Human rights, 13 September 2012. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-165442>
8. Case of Abu Zubaydah v. Lithuania (Application № 46454/11): Judgement of the European Court of Human rights, 31 May 2018. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-183687>
9. Case of Mukhtarli v. Georgia and Azerbaijan (Application № 39503/17) : Judgement of the European Court of Human rights, 05 September 2024. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-235491>
10. Case of Merabishvili v. Georgia (Application № 72508/13): Judgement of the European Court of Human rights, 28 November 2017. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-178753>
11. Case of Duğan v. Türkiye (Application № 84543/17): Judgement of the European Court of Human rights, 7 February 2023. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-222870>
12. Пшенічко С. О. Повноваження слідчого судді з розгляду та вирішення скарг у досудовому провадженні: дис. ...канд. юрид. наук. 12.00.09. Одеса, 2014. 253 с.
13. Ухвала слідчого судді Дубенського міськрайонного суду Рівненської області від 11 листопада 2022 року, судова справа № 559/2799/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107261380>
14. Ухвала слідчого судді Придніпровського районного суду м. Черкаси від 06 грудня 2017 року, судова справа № 711/10904/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/70772767>

Zavtur V., Diadiuk Yu. The principle of affirmanti incumbit probatio in ECtHR's practice: aspects of criminal justice

The article explores the challenges of applying the principle of affirmanti incumbit probatio (the burden of proof lies with the one who affirms) in the practice of the European Court of Human Rights (ECtHR), with a focus on the field of criminal justice. The authors emphasize that this principle is a priority in the Court's activity, and, as a general rule, the applicant bears the obligation to provide evidence supporting the alleged facts. However, applicants do not always have the ability to do so, which may be due to various factors, including the fact that relevant evidence is often in the possession of state authorities involved in the criminal proceedings, the absence of accessible legal procedures for obtaining such evidence, or the specific nature of the alleged circumstances – especially if they occurred while the person was in custody under state control.

The study analyzes a number of key ECtHR judgments that illustrate situations in which the traditional approach was replaced by the concept of contextual burden of proof. This concept entails placing the obligation on the respondent State to provide information within its control. The article outlines the criteria the Court uses to assess the plausibility of complaints in cases where prima facie evidence cannot be submitted: 1) the consistency and coherence of the applicant's account of events; 2) the alignment of these accounts with information from other sources; 3) the reliability and objectivity of the sources of such information.

The significance of the ECtHR's positions for the national legal system is also analyzed. It is established that these approaches may enhance the protection of the rights and legitimate interests of participants in criminal proceedings, particularly when relevant evidence is not in the possession of the motion's initiators or when a broader contextual assessment of the criminal process is required. In such cases, a universal method to overcome these shortcomings is for the investigating judge to request the criminal case materials or specific information. Based on the analysis of case law, the article concludes that certain progressive enforcement practices are emerging in this context.

Key words: criminal process, criminal proceedings, participants in criminal proceedings, criminal procedural proof, burden of proof, duty of proof, pre-trial investigation, European Court of Human Rights.